

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1936 kl. 3 e m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkten 47, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola m. m. beräkna för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 225,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 24 januari 1936 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 47, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 225,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisar utskottet, i den mån därför ej närmare redogöres här nedan, till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 381, av herrar *Meyerhöffer* och *Nilsson* i Antnäs, vari hemställts

dels om utredning, innan riksdagen fattar beslut, huruvida sammankoppling av kolonisations- och lantbruksskoleuppgifter bör äga rum på sätt i propositionen föreslås,

dels även att en jämförande undersökning av de bägge egendomarna Björkfors och Holmfors kommer till stånd för att utröna deras lämplighet som lantbruksskolor, innan riksdagen fattar beslut i förevarande fråga.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionen, hänvisas till denna.

I skrivelse den 4 december 1934 har *Norrbottens läns hushållningssällskap* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till sällskapets förfogande ställa erforder-

liga medel för förvärv av Björkfors egendom i Nederkalix med flera socknar för upptagande därstädes av kolonisationsverksamhet samt för inrättande å egendomen av en efter länets förhållanden lämplig lantbruksskola. Över framställningen hava, efter remisser, yttranden avgivits den 17 januari 1935 av lantbruksstyrelsen och den 2 februari 1935 av statens egnahemsstyrelse. Sedan hushållningssällskapet och dess egnahemsnämnd i skrivelse den 5 februari 1935 i vissa hänseenden bemött lantbruksstyrelsens yttrande, har statskontoret den 15 mars 1935 avgivit infordrat utlåtande i ärendet.

Hushållningssällskapet har lämnat följande beskrivning över Björkfors egendom.

Egendomen ägdes av förvaltaren Erik Nes, vilken 1917 inköpt densamma — med undantag av den i det följande omförmälda fastigheten Saarijärvi — för ett pris av 450,000 kronor. Egendomen, som vore fullständigt bebyggd, omfattade följande fastigheter nämligen *dels* i Nederkalix socken 1 $\frac{3}{32}$ mantal Björkfors nr 1 (1¹), Björkfors kraftverk och kvarn, $\frac{3}{104}$ mantal Espinära nr 1 (1¹²), $\frac{3}{52}$ mantal samma hemman (1¹³), $\frac{1}{8}$ mantal Espinära nr 2 (2³), $\frac{1}{96}$ mantal samma hemman (2⁹), $\frac{1}{24}$ mantal Espinära nr 3 (3³), $\frac{1}{24}$ mantal samma hemman (3¹¹), $\frac{7}{296}$ mantal Hällfors nr 1 (1¹¹), $\frac{17}{592}$ mantal samma hemman (1¹²), $\frac{1}{296}$ mantal samma hemman (1¹⁵), $\frac{23}{64}$ mantal Mörtrträsk nr 1 (1¹), $\frac{1}{12}$ mantal Sangis nr 1 (1⁴), $\frac{19}{128}$ mantal Sangis nr 2 (2³), $\frac{1}{32}$ mantal Sangis nr 6 (6²) och $\frac{19}{240}$ mantal Sangis nr 7 (7⁴), *dels* i Hietaniemi socken $\frac{9}{64}$ mantal Saarijärvi nr 1 (1¹), *dels ock* i Övertorneå socken $\frac{1}{8}$ mantal Raitjärvi nr 4 (4¹). De delar av egendomen, som låge inom Nederkalix socken, utgjorde ett sammanhängande jordkomplex, beläget å ömse sidor om Sangis älv. Ungefär i komplexets centrum, där Korpikån utmynnade i Sangis älv, vore egendomens byggnader belägna. Här sammanlöpte också fem allmänna vägar från olika delar av länet. Avståndet till närmaste järnvägsstation, Lappträsk, vore 13 kilometer och till närmaste stad, Haparanda, 35 kilometer.

Egendomens totala areal utgjorde för närvarande drygt 5,000 hektar, varav 52 hektar odlad jord samt minst 700 hektar god odlingsbar jord. Av den odlade jorden vore 19 hektar täckdikade med rör och återstoden med trävirke. En del av den odlingsbara jorden vore krongdikad. Jorden utgjordes huvudsakligen av svartmylla på lerbotten. Endast omkring en fjärdedel av den odlade jorden bestode av sandblandad lermylla. Växelbruk förekomme icke. Jordbruksdriften vore i stället baserad på mångåriga vallar, lämnande tillfredsställande skördar. Odlingen av korn och havre gäve gott resultat. Till jordbruket hörde en s. k. översilningsång om 85 hektar. Avkastningen därav uppginge för närvarande till ungefär 150 skrindor hö, d. v. s. cirka 25 kofoder. Egendomens produktiva skogsmark utgjorde sammanlagt cirka 3,000 hektar. Äldre fullmogen skog saknades så gott som helt och hållet, medan tillgången på yngre skog vore rik. Någon nämnvärd inkomst från skogen vore enligt sällskapets uppfattning icke att påräkna inom de närmaste 10 åren.

Egendomen vore sedan år 1920 avelscentrum för nötboskap av fjällras. Kreatursbesättningen utgjordes för närvarande av 23 mjölkkor, 2 äldre stamtjurar, 11 kvigor samt 7 kvig- och 11 tjurkalvar. I regel funnes å egendomen 7 å 8 hästar.

Egendomens byggnader bestode av mangårdsbyggnad, för gårdens drift erforderliga ekonomibygnader och arbetarbostäder, folkskola och lärarbostad, handelsbutik med boningsrum, mejeribygnad samt en kraftstation (85

kilowatt) med kvarn (3 par stenar). Antalet till kraftstationen anslutna abonnenter utgjorde cirka 600. Byggnaderna vore med undantag av ladugården, som tarvade omedelbar ombyggnad, i försvarligt skick. Mangårdsbyggnaden vore uppförd av timmer under plåttak och inrymde 13 större rum. Ladugården, som vore uppförd av granit, innehölle 96 båsplatser.

Taxeringsvärdet för år 1933 å hela egendomen utgjorde 204,000 kronor. Brandförsäkringsvärdet å samtliga byggnader uppginge till 182,620 kronor, varav 40,000 kronor belöpte å kraftverket och kvarnen.

Rörande sina närmare planer på ett förvärv av Björkfors egendom har hushållningssällskapet anfört huvudsakligen följande.

Mellan egendomens ägare och hushållningssällskapet hade den 24 november 1934 rörande egendomen upprättats preliminärt köpeavtal, enligt vilket hela egendomen inklusive levande och döda inventarier skulle köpas av sällskapet för 300,000 kronor. Av köpeskillingen belöpte 60,000 kronor å den odlade jorden och byggnaderna (med undantag av kraftstation och kvarn), 40,000 kronor å inventarierna samt 200,000 kronor å egendomen i övrigt, d. v. s. odlingsområdena, skogen, kraftverket och kvarnen. I avtalet hade inrymts den bestämmelsen, att detsamma förfölle, därest icke statsmakterna före den 1 juli 1935 ställt nödiga medel till förfogande för köpeskillingens likvidering och byggnadernas komplettering och iståndsättande.

En preliminär inventering av egendomens odlingsområde hade givit vid handen, att minst 50 å 60 nya jordbruksegnahem skulle kunna bildas på egendomen utan att därför egendomens hittills odlade jord i någon mån skulle behöva tagas i anspråk. Dessutom funnes odlingsbar jord lämplig för försäljning till mindre lägenhetsägare i trakten, vilkas jordbruk behövde kompletteras. Tidigare hade under hand från egendomen försålts 29 lägenheter, varav 13 för egnahemsändamål. — Sedan all för egnahemsbildning tjänlig jord avstyckats, skulle återstoden av egendomen behållas av hushållningssällskapet, som där skulle bedriva jordbruk och inrätta en lantbruksskola. Behovet av en dylik skola — där ungdomen förutom teoretisk undervisning även kunde erhålla grundlig praktisk utbildning i allt som hörde till ett välskött lanthushåll — hade länge gjort sig starkt gällande inom Norrbottens län. I förhållande till landet i övrigt intogs också nämnda län i fråga om lantbruksundervisning en mycket eftersatt ställning. Någon lantbruksskola funnes sålunda icke inom länet. Visserligen hade länet två lantmannaskolor, Gran och Matarengi, från vilka årligen utexaminerades inalles ett 30-tal elever. Men detta antal vore allt för ringa i förhållande till antalet inom hela landet från lantmanna- och lantbruksskolor utexaminerade elever. För att länet i förevarande avseende skulle bliva jämställt med landet i övrigt borde, enligt vad en enkel statistisk undersökning gäve vid handen, de studerandes antal inom länet rätteligen vara dubbelt så stort som för närvarande. Att behov av en avsevärt utökad lantbruksundervisning föreläge inom länet bevisades bland annat därav, att antalet sökande till lantmannaskolorna vid Gran och Matarengi under senare år varit betydligt större än som kunnat beredas plats vid skolorna.

Till jordbruksdepartementet hava ingivits, *dels* en av Reinhold Selberg och Gabr. Johansson, båda i uppgiven egenskap av ombud för Överluleå sockens kommunalnämnd, samt riksdagsmännen N. E. Nilsson, Johan Johansson och C. Fr. Carlström undertecknad promemoria med vissa erinringar i anledning av hushållningssällskapets omförmälda framställning, *dels ock* en

skrivelse i samma syfte från Albin Svedberg m. fl. personer i Bodens stad och Överluleå socken. Sedermera har till departementet från godsägaren Oscar Sundström i Holmfors inkommit skrivelse med anbud å försäljning till lantbruksskolefastighet av den honom tillhöriga egendomen Holmfors i Överluleå socken för ett pris av 85,000 kronor. Efter remiss har hushållningssällskapet den 15 mars 1935 avgivit yttrande över förberörda promemoria och skrivelser. Härjämte hava Ivar Jansson m. fl. personer — huvudsakligen kommunalmän — i Nederkalix m. fl. socknar i en den 11 mars 1935 dagtecknad skrivelse hemställt om bifall till hushållningssällskapets förslag.

Över egendomen Holmfors har lämnats följande beskrivning.

Anbud föreläge från Oskar Sundström angående försäljning av egendomen Holmfors i Överluleå socken för en sammanlagd köpeskilling av 85,000 kronor. Egendomen vore belägen 9 kilometer från Boden samt hade järnvägsstation på området. Den genomflötes av Ljusån, som vore allmän flottled, samt hade landsvägsförbindelse med linjetrafik både mot söder till Boden och mot norr till Sandträsk och andra bygdecentra samt poststation. Dess totalareal utgjorde 551 hektar, därav över 40 hektar odlad jord, 164 hektar odlingsmark och 325 hektar skogsmark. Skogen bestode uteslutande av sparskog, som endast skattats vid gallring. Vid behov kunde egendomen utökas genom ytterligare förvärv av ängs- och skogsmark från närbelägna områden. Egendomen befunde sig i god hävd med jord av bästa beskaffenhet, täckdikad och i övrigt väl avdikad, samt hade eget vattenfall med elektriskt kraftverk och sågverk. Bostadshus funnes i koncentrerad bebyggelse med ett 40-tal rum. Ladugård funnes inredd för 40 kor och stall för 10 hästar.

Efter lämnad redogörelse för avgivna remissyttranden har *departementschefen* i ärendet anfört följande.

»Jag erinrar, att Kungl. Maj:t förut i dag på min föredragning beslutat proposition till riksdagen med förslag om anslag till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län. Såsom jag därvid framhöll torde det med hänsyn till de särskilda förhållandena i sagda län få anses önskvärt, att jordbruksnybildning därstädes främjas. Propositionen innebär ett steg i sådant syfte. Emellertid är det ej nog, att nya jordbruk iordningställas och upplåtas. Det bör också tillses, att jordbrukarna bibringas förmåga att rätt handhava skötseln av jorden. Den utbildning, som lämnas vid en lantbruksskola, är härvidlag av stort värde. Dylig skola finnes, på sätt framgår av det föregående, ej inom Norrbottens län. För jordbruksdriften i allmänhet inom länet synes detta vara en kännbar brist. Länet hushållningssällskap har ansett inrättandet av en lantbruksskola vara en av länets för närvarande viktigaste angelägenheter, och behovet av en sådan skola har vitsordats av såväl lantbruksstyrelsen som statens egnahemsstyrelse. Emellertid torde hushållningssällskapet sakna möjlighet att av egna medel finansiera anläggningskostnaderna. Ehuru, såsom i ärendet framhållits, staten ej plägar anvisa medel till dylika kostnader, torde, med hänsyn till betydelsen av att skolan kommer till stånd, och då så ej torde ske utan statens mellankomst, ett

undantag böra göras i detta fall. Jag tillstyrker sålunda, att statsmakterna — i den ordning som i det följande skall angivas — medverka för ändamålet.

Rörande skolans förläggning hava olika meningar kommit till uttryck. Anledning lär emellertid knappast förefinnas att frånga hushållningssällskapets efter vad det vill förefalla väl övervägda förslag. Någon bättre lösning av frågan torde i varje fall ej hava framkommit. Björkfors egendom synes såväl till sin beskaffenhet som i fråga om belägenhet vara lämpad för det angivna syftet. En fördel torde, såsom hushållningssällskapet erinrat, ligga i de möjligheter till jordbruksnybildning, som egendomen erbjuder. För de nya jordbrukslägenheterna torde närheten till lantbruksskolan kunna bliva av värde samtidigt som det för undervisningen kan vara av intresse att kunna följa arbetena å lägenheterna. Det för egendomen jämte inventarier begärda priset, 300,000 kronor, torde under rådande förhållanden på jordbruksmarknaden icke få anses oskäligt. Ehuru anbudstiden utgick den 1 juli 1935, lär ägaren alltjämt vara villig att sälja till detta pris.

Av nämnda belopp, 300,000 kronor, belöpa enligt hushållningssällskapet 60,000 kronor å den odlade jorden jämte byggnader, med undantag av kraftstation och kvarn, samt 40,000 kronor å inventarierna. För lantbruksskolan torde huvudsakligen nu angivna del av egendomen samt inventarierna erfordras. Det synes därför vara för hushållningssällskapet tillräckligt, om sällskapet beredes möjlighet att inköpa nämnda fastighetsdel och inventarier. Då återstoden av egendomen väsentligen avses för jordbruksnybildning, synes det lämpligt, att denna del förvärvas av det jordanskaffningsorgan, som enligt förut omförmälda proposition om anslag till jordanskaffningsverksamhet avses skola handhava berörda verksamhet i Norrbottens län. Det från dessa utgångspunkter för hushållningssällskapet erforderliga beloppet 100,000 kronor synes böra tillhandahållas av statsmedel i form av räntefritt lån utan amorteringsskyldighet. Vid lånet bör emellertid knytas det villkoret, att den föreslagna lantbruksskolan inrättas och upprätthålles. Skulle skolan nedläggas, bör lånet återbetalas. Såsom säkerhet härför torde böra lämnas inteckning i egendomen. Köpeskillingen i övrigt, 200,000 kronor, bör utgå ur nyssnämnda jordanskaffningsanslag. Lämpligt synes vara, att egendomen i dess helhet först förvärvas av jordanskaffningsorganet, som därefter å hushållningssällskapet överlåter vad som enligt angivna grunder bör tillkomma detta.

Vad angår de byggnadsarbeten, som torde bliva erforderliga för lantbruksskolan, synes det mig, som om med sträng sparsamhet kostnaderna härför skulle kunna begränsas till ett belopp av 125,000 kronor. Jag tillstyrker, att av statsmedel detta belopp ställes till förfogande för att på samma sätt som förenämnda belopp 100,000 kronor tillhandahållas hushållningssällskapet såsom stående räntefritt lån mot inteckningssäkerhet och återbetalningsskyldighet i händelse av skolans nedläggande. Tillhoppa skulle sålunda för ifrågavarande ändamål behöva anvisas 225,000 kronor. Medelsanvisningen torde böra ske i form av reservationsanslag.»

Motionärerna förmena, att frågorna om kolonisationsverksamheten i Norrbottens län och om inrättandet av en lantbruksskola icke borde sammankopplas. En särskild utredning härom borde föregå det slutliga ståndpunktstagandet. Vidkommande frågan om inrättandet av en lantbruksskola borde en undersökning av de båda egendomarna Björkfors och Holmfors avvaktas.

Här må erinras, att *riksdagen* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 46 och efter hemställan av sammansatt andra lag- och jordbruksutskott (utlåtande nr 1) till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1936/1937 anvisat ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Utskottet.

Utskottet finner det visserligen av principiella skäl betänkligt att statsbidrag lämnas till inrättande av en lantbruksskola. Men med hänsyn till de särskilda förhållanden, som i olika avseenden äro rådande inom Norrbottens län, vill utskottet icke motsätta sig att för detta län härutinnan göres undantag. Från olika håll har det framhållits såsom i hög grad önskvärt, att Norrbottens län tillföres en lantbruksskola. Befolkningen där torde ha betydligt mindre förvärvsmöjligheter än på de flesta andra håll. Såsom av den föregående framställningen närmare framgår, har riksdagen med hänsyn till sist angivna förhållanden anvisat särskilda medel till jordanskaffning inom Västerbottens och Norrbottens län. Emellertid är det — såsom departementschefen i ärendet framhållit — ej nog, att nya jordbruk iordningställas och upplåtas. Det måste även tillses, att jordbrukarna bibringas förmåga att rätt handhava skötseln av jorden.

Beträffande frågan om lantbruksskolans förläggning äro meningarna delade. Det torde icke i första hand ankomma på staten att driva ifrågavarande lantbruksskola, vilken skall handhavas av länets hushållningssällskap. Då det allmänna med hänsyn till särskilda föreliggande förhållanden anser sig böra lämna ekonomiskt stöd till denna skolas inrättande, torde det därför icke vara erforderligt, att riksdagen i detalj bestämmer över skolans läge med mera. Dyliga frågor torde i första hand böra avgöras av det lokala organ, som skall handhava skolan. Med hänsyn till nu angivna synpunkter anser sig utskottet icke böra göra något uttalande rörande skolans läge. Utskottet har emellertid icke något att erinra gentemot, att 225,000 kronor ställas till förfogande för att tillhandahållas Norrbottens läns hushållningssällskap såsom stående räntefritt lån för inrättande av en lantbruksskola mot in-teckningssäkerhet och återbetalningsskyldighet i händelse av skolans nedläggande. Innan sällskapet erhåller del av ifrågavarande medel torde Kungl. Maj:t böra granska och godkänna de överenskommelser, sällskapet för skolans inrättande må ha träffat, under särskilt beaktande av såväl skolans förläggning som de säkerheter som erbjudas staten.

Med hänsyn till nu angivna synpunkter kan utskottet icke biträda motionen och hemställer således,

1) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av 225,000 kronor;

2) att motionen II: 381 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1936.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *August Nilsson, Gabrielsson, Fritiof Gustafson, Bengtsson, Alfred Andersson, Heiding, Elof Andersson* och *Smedh* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Olsson* i Rödningsberg, *Gustafson* i Kasenberg, *Ericsson* i Sörsjön, *Karlsson* i Munkedal, *Osberg, Persson* i Grytterud och *De Geer*.
